

Mezidruhové vztahy kavky obecné (*Corvus monedula*)

Interspecies relationships of the Jackdaw (*Corvus monedula*)

Světlana Vránová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, B. Němcové 2625, 53002 Pardubice
e-mail: sve.crow.crow@volny.cz

Úvod

V letech 1998 – 2001 jsem sledovala výskyt a hnízdění kavky obecné (*Corvus monedula* L.) ve městě Pardubice. Primárním cílem práce bylo zmapování hnízdišť kavek v Pardubicích a zjištění počtu kavek, hnízdících na území města. Jako vedlejší produkt tohoto výzkumu vznikla řada dalších, zejména etologických, pozorování. V předkládaném příspěvku jsou shrnuty výsledky sledování mezidruhových vztahů kavek k jiným druhům ptáků a k některým savcům. Zjištěné vlastní výsledky byly porovnány s literárními údaji a doplněny o údaje z literatury a od dalších ornitologů.

Mezidruhovým vztahům kavek se většina autorů věnuje jenom okrajově. Většina z nich si vztahů k jiným živočišným druhům všimá pouze když popisuje sdružování kavek do hejn s různými druhy ptáků (např. JANDA 1903, JIRSA 1945, VRBKA 1946, ŽÁBORSKÝ 1846), vylupování hnízd kawkami (např. BAUM 1955) nebo hnízdění kavek v blízkosti jiného ptačího druhu či souboje o hnízdní dutinu (např. HANZÁK 1974, HORAL 2000, JANDA 1903, MASTNÁ 1940-41). Podrobnou studii o mezidruhových vztazích jsem našla pouze v práci CRAMPA a PERRINSE (1994). V české literatuře nejvíce údajů uvádějí MIKULA (1949) a JIRSÍK (1955).

Metodika

Předkládané výsledky byly zjišťovány náhodně při sledování výskytu a průběhu hnízdění kavek v Pardubicích. Většina údajů byla získána při sledování kavek při sběru potravy na trávnících, popř. při jejich sledování na střeších nebo za letu. Vlastní zjištěné údaje jsem doplnila o údaje od dalších ornitologů (zejména Horal, Lemberk a Mach) a o údaje z literatury.

Výsledky

Vztahy kavek k některým ptákům

kavka x havran

Společná hejna havranů polních (*Corvus frugilegus*) a kavek jsou z nižších poloh republiky dobře známá ze zimního období. Oba druhy ptáků se vzájemně dobře snášejí a v místech společného hnízdního výskytu (např. v Pardubicích nebo Chrudimi) je možné je společně pozorovat celoročně.

V Pardubicích se v roce 1998 po celé hnízdní období zdržovalo několik kavek v kolonii havranů na Stavařově. Kolonie se nachází na skupině topolů

černých (*Populus nigra*), z nichž mnohé jsou doupné. Hnízdění kavek se zde přímo prokázat nepodařilo, vzhledem k obtížné přístupnosti terénu pod hnízdními stromy ale přesto považují za možné, že zde kavky hnízdily, a že se jedná o smíšenou kolonii havranů a kavek. Literatura poměrně často uvádí hnízdění kavek a havranů ve společných koloniích – viz např. FOLK (1968), HEJL (1948), HORAL (in litt.), HUDEC (1983), JANDA (1903), JIRSÍK (1947-48 a 1955), MIKULA (1949).

Kavky a havrani využívají také společná nocoviště. Havrani mají ve zvyku v průběhu zimy nocoviště měnit, kavky je věrně provázejí. V Pardubicích v posledních letech bývá nocoviště počátkem zimy v Rosicích v topolovém lesíku, začátkem ledna se pak havrani i s kavkami přesunou na nocoviště přímo v Pardubicích do topolového háje na Cihelně. Bývá zde okolo 10 000 ptáků. V zimních hejnech a na nocovištích zjistil HUBÁLEK (1979) přibližně 5-30% kavek, KALOUSKOVÁ (1998) v Pardubicích udává asi 2 % kavek. Společnými nocovišti se zabývá např. HUBÁLEK (1978 a 1979).

Společně kavky s havrany získávají i potravu. JIRSÍK (1955) píše, že kavka při pastvě těžší z toho, že havran snáze protluče zobákem zmrzlou zem. Já jsem často pozorovala oba druhy společně při sběru potravy na trávnících a okolo popelnic na sídlištích.

Je poměrně běžné, že nalezne-li jeden pták něco k snědku, snaží se mu to druhí sebrat. Na vzniklé situace reagují oba druhy rozdílně. Záleží vždy na tom, kdo je majitelem nalezené potravy a kolik je útočníků. Byly pozorovány tyto případy:

a) Potravu našel havran, přiživit se snaží několik kavek. Kavky se snaží opatrně a rychle ze zadu havranovi krást odpadlé kousky. Havran se je snaží aktivně zahánět. Je-li kavek málo (1-2 ex.), netroufají si příliš a spíše čekají na zbytky. Je-li kavek více (pozorován byl případ, kdy bylo 6 kavek na 1 havrana), jsou odváznější. Havran pak není v zahánění úspěšný. Situaci řeší tím, že potravu doslova překotně hltá. Jiné druhy ptáků si na havrana netroufají a čekají opodál na zbytky.

b) Potravu našla kavka. Kavka nedává příživníkovi příliš šancí. Když se snaží přiživovat holub nebo vrabci, zahání je. Podobně zahání i straku. Před havranem se snaží uhýbat, popř. bere potravu do zobáku a odlétá na bezpečné místo.

Při sběru potravy občas dochází k bitkám o některá sousta. Ve většině případů se perou havrani s havrany a kavky s kavkami. Do otevřeného konfliktu s havranem se kavka nepouští. Většinou to řeší obdobně, jak již bylo popsáno – čeká opodál a ve vhodném okamžiku se snaží havranovi kousek sebrat.

Autoři v literatuře shodně tvrdí, že kavka se za letu přizpůsobuje méně rychlým a obratným havranům (BAUM 1955, BREHM nedatováno, JIRSÍK 1955, ZÁBORSKÝ 1846). Vlastním pozorováním toto tvrzení nemohu nijak potvrdit.

kavka x další havranovití ptáci

Na městských trávnících často můžeme pozorovat ve společnosti kavek a havranů také straky obecné (*Pica pica*). Ač se často při zběžném

pohledu zdá, že všechny tři druhy tvoří jedno hejno, není to pravda. Straky jsou vždy zvlášť, kavky i havrani je trpí, ale nepatří k sobě. Při vyplašení havrani s kavkami odlétají společně, straky odlétají zvlášť. Straky se většinou drží opodál a evidentně mají respekt před havrany. CRAMP & PERRINS (1994) uvádějí, že ve vzájemných rozmíškách kavka podléhá vráně, havranovi a strace. Vrána kavku často napadá a občas i zabíjí. Ve vztazích kavek k havranům jsem došla ke stejným závěrům, se vztahy kavek a vran žádné zkušenosti nemám. Ve vztazích kavek a strak mám ale jiné zkušenosti, než oba autoři popisují. Při střetu straky s kavkou o potravu, který byl několikrát pozorován, kavka straku pokaždé zahnila. Pozorovala jsem, že ve vztahu k havranům a kavkám se straky chovají jako ty, které čekají, co zbude nebo co úskokem ukořistí. V zimě 1988 jsem pozorovala útok kavky na straku, který vyústil v divoké pronásledování straky kavkou. O společném sběru potravy kavek, havranů a strak píše i JIRSA (1945).

Poměrně často se v literatuře objevují údaje o společných hejnech, novovištích, sběru potravy apod. kavek obecných a vran obecných (*C. corone*) (např. CRAMP & PERRINS 1994, BAUM 1955, JIRSÍK 1955, VRBKA 1946, ZÁBORSKÝ 1846). Také LORENZ (1998) píše, že jeho kavky se příležitostně přidružovaly k vránám šedým. V r. 1941 byl publikován otazníky vyvolávající příspěvek o společném hnízdění obou druhů ve skalních stěnách „Propasti smrti“ a na skaliskách „Cvrčově“ u Teplic nad Bečvou (MASTNÁ 1940-41). Také ve vztahu k vránám se uvádí, že kavky se jim přizpůsobují za letu (ZÁBORSKÝ 1846, BREHM nedatováno). Na Pardubicku jsem kavky ve společnosti vran obecných šedých nikdy nepozorovala.

CRAMP & PERRINS (1994) popisují i společná nocoviště kavek s krkavci (*C. corax*) a se strakami.

kavka x hřivnák

Dalším ptačím druhem, s nímž kavky v Pardubicích často přicházejí do styku, jsou holubi hřivnáči (*Columba palumbus*). Na topole, v jehož dutině hnízdí 2 páry kavek, hnízdí pravidelně také hřivnák. Oba druhy rovněž často sbírají potravu na stejných trávnicích. Kavky na tyto holuby nijak nereagují. V čase vyvádění mláďat posedávají mladé polovzletné kavky na sídlišti Dukla na trávnicích. Pozorovala jsem, jak v bezprostřední blízkosti mláděte chodili 2 – 4 hřivnáči, aniž by to vyvolávalo jakoukoliv reakci jeho rodičů. Na sídlišti Závodu míru naopak byli 2 hřivnáči pozorováni jak sbírají potravu uprostřed velkého hejna kavek s mladými. V literatuře jsou popisovány situace, kdy oba druhy společně sbírají potravu na polích či skládkách (VRBKA 1946, MRLÍK 1990). V těchto případech se ale jistě nejedná o společné hejno, jako ve výše popsáných případech, ale spíše o společný pobyt více druhů u potravního zdroje.

kavka x poštolka

Proměnlivé vztahy mají kavky s poštolkami obecnými (*Falco tinnunculus*). V říjnu 1999 jsem pozorovala pronásledování poštolky, kterého se postupně v průběhu 20 minut účastnily dvě kavky a celkem pět strak. Kavky a straky se v honě střídaly a chvílemi některé z nich odpočívaly (usedaly na budovu). Celkem dvacet minut honily poštolku dokola okolo budovy polikliniky, aniž

by jí dovolily usednout. Poštołka uhýbala, křičela, ale neučinila žádný pokus svým pronásledovatelům zmizet. Celá honička ze strany poštolky spíš budila dojem hry, zatímco kavky a straky naproti tomu byly vážně rozrušené. Velmi podobnou situaci jsem pozorovala v říjnu 2000 v Praze, kde se v pronásledování křičící poštolky střídali dva havrani. Ani tato poštolka nevypadala, že by chtěla havranům doopravdy uletět. Podobné vzdušné honičky s poštolkami zřejmě nejsou ničím neobvyklým. Zná je i MRLÍK (in LANDSFELD 2001) z Malenovického hradu a HORAL (in litt.) z Brna, který na jaře pozorovaný souboj dává do souvislosti s pravděpodobným bojem o hnízdní dutinu. V soubojích o hnízdní dutinu kavka dokáže nad poštolkou zvítězit (ŠIMČÍK in HORAL 2000). V červnu 2001 jsem na sídlišti Závodu míru pozorovala poštolku (samce), sedící na trávě. Jedna kavka na ni nalétla a ze vzduchu zaútočila. Poštołka před ní ulétla, usedla opodál na větev stromu a tam seděla, aniž si jí kdo dále všimal.

Naproti tomu kavky a poštolky mohou bez jakýchkoliv problémů hnízdit v těsné blízkosti. V Pardubicích hnízdí kavky a poštolky společně na ZŠ Staňkova, aniž by si jakkoliv vadily. O společném hnízdění obou druhů na hradě v Malenovicích píše ZVÁŘAL (2000) a na hradě Kunětická hora u Pardubic LEMBERK (in litt.). JANDA (1913) popisuje společné hnízdění kavek, poštolek jižních (*Falco naumanni*) a dalších druhů ptáků v Alžírsku ve slujích u Constantiny, kde ptáci žijí v „nuceném míru“. O společných koloniích kavek s poštolkami obecnými a poštolkami rudonohými (*Falco vespertinus*) píší i CRAMP & PERRINS (1994).

kavka x holub domácí

Nejasné jsou vztahy kavek s domácími holubami (*Columba livia* f. *domestica*). V historickém jádru Pardubic a na Třídě míru je pohledem z vyhlídkového ochozu Zelené brány vidět, že na většině střech posedávají holubi a kavek je zde relativně málo. Na Dukle naproti tomu je v poměru ke středu města málo holubů a více kavek. Zdá se, že jen na několika místech v Pardubicích (v ul. Macanově a na Dukle na Nám. Dukelských hrdinů) na střeše prokazatelně hnízdí společně kavky i holubi. Ačkoliv přímá hnízdní konkurence je u těchto druhů vyloučená, zdá se, že společnou přítomnost na střechách nevyhledávají. Jak tento jev uspokojivě vysvětlit, nevím. BAUM (1955) se domnívá, že kavka holubům někdy vylupuje hnízda a dává do souvislosti ubývání „věžníků“ v Brně s nárůstem početnosti kavek. JANDA (1913) naopak popisuje bezproblémové společné hnízdění obrovské kolonie kavek spolu s holubami skalními (*Columba livia*) a dalšími ptáky v Alžírsku ve slujích u Constantiny. CRAMP & PERRINS (1994) uvádějí, že v Rusku kavky často hnízdí ve společných koloniích s holubami (*Columbidae*).

kavka x špaček

V literatuře je popisováno, že se kavky rády přidružují i ke špačkům obecným (*Sturnus vulgaris*) (CRAMP & PERRINS 1994, BAUM 1955, JANDA 1903, JIRSÍK 1955). MACH (2001) pozoroval, jak kavky prohlížejí špačkem osídlenou dutinu v zateplené fasádě paneláku. Kromě toho popisuje (in litt.) několik pozorování obou druhů při společném hledání potravy na zoraném poli nebo v plochách městské zeleně ve Svitavách. Kavky

a špačkové zde také společně sedají na vysokém jilmu při jarním nebo podzimním shromažďování a odpočinku. LEMBERK (in litt.) uvádí několik zimních pozorování (z období prosinec – leden) hejn opožděných nebo zimujících špačků – ti se vždy zdržovali v hejnech havranů a kavek. Sama jsem kavky ve společnosti špačků nikdy nepozorovala.

vztahy s dalšími druhy ptáků

MACH (in litt.) pozoroval ve Svitavách kavky při odpočinku na vysokých stromech v blízkosti jejich hnízdišť. Na stejných stromech odpočívají také hrdličky zahradní (*Streptopelia decaocto*) – někdy až v počtu 120 ex. Navíc kavky nocují na smrcích v těsné blízkosti (12-15 m) nocoviště hrdliček. Není vyloučeno, že některé dokonce nocují na stejném stromě.

MACH (in litt.) pozoroval také kavky při sběru potravy na zoraných (vláčených) polích u Svitav společně s racky chechtavými (*Larus ridibundus*). V jarním období (březen – duben) dokonce pozoroval, jak kavky létaly (zřejmě za potravou) na pobřežní porosty zblochanu přímo do rací kolonie na Dolním rybníce ve Svitavách. Rackové jejich přítomnost bez problémů snášeli.

Při sběru potravy je možné kavky vidět ve společnosti nejrůznějších druhů ptáků. Kromě již uvedených příkladů je možné zmínit např. případ, který popisuje MRLÍK (1990) – pozoroval zimoviště luňáků červených (*Milvus milvus*), na němž se současně s luňáky a dalšími druhy dravců vyskytovali ve větším množství i havrani polní a kavky obecné, v menších hejnech zde byli i holubi hřivnáči a špačci obecní. CRAMP & PERRINS (1994) píší, že v SZ Anglii se v zimě kavky kvůli potravě často sdružují se špačky, příležitostně i s čejkami chocholaty (*Vanellus vanellus*) a racky bouřnými (*Larus canus*). MACH (in litt.) uvádí pozorování kavek ve společnosti několika desítek exemplářů konipasa bílého (*Motacilla alba*) na zoraném poli u Svitav.

Kromě již výše popsanych společných nocovišť CRAMP & PERRINS (1994) píší i o společném pobřežním nocovišti kavek a ústřičníků velkých (*Haematopus ostralegus*).

Hnízdní stromy většinou kavky bez problémů sdílejí s dalšími druhy ptáků. V topolu za lihovarem v Pardubicích hnízdili špačci, na stejném stromě vyvedl mladé hřivnáč a různí drobní pěvci (*Passeriformes*). Stejně i vrba pod pardubickým zámekem bývala domovem i pro špačky a sýkory (*Parus sp.*). HORAL (in litt.) popisuje z historie hnízdění kavek v dubu, na němž byla celkem 3 hnízda čápa bílého (*Ciconia cionia*), 1 hnízdo volavky popelavé (*Ardea cinerea*) a v dutinách 1 pár poštolek a 1 pár kavek. CRAMP & PERRINS (1994) citují data dalších autorů, kteří zjistili hnízdo kavek pouze 30 cm vzdálené od hnízda straky a jiné hnízdo kavek v těsné blízkosti hnízda sov pálených (*Tyto alba*), poštolek obecných či vrbců domácích (*Passer domesticus*). MARTIŠKOVI (in HORAL 2000) uvádějí i hnízdění kavek přímo v obrovském hnízdě čápa bílého, VAČKAŘ (in HORAL 2000) v kolonii kormoránů velkých (*Phalacrocorax carbo*) a BERKA (in HORAL 2000) v kolonii volavek popelavých. JANDA (1913) pozoroval v Alžírsku ve slujích u Constantiny obrovskou kolonii ptáků, společnou pro kavky, holuby skalní (*Columba livia*), poštolky jižní a „alpské rorýse“ (rorýs velký – *Apus*

melba). CRAMP & PERRINS (1994) popisují i společné kolonie s kavčaty červenožobými (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*).

Na druhou stranu ale literatura uvádí, že při nedostatku hnízdních příležitostí kavky vytěsňují jiné druhy z dutin (FERIANC 1965). ŠIMČÍK (in HORAL 2000) sledoval hnízdění kavek v sově budce, z níž kavky vyhnaly poštolky. CRAMP & PERRINS (1994) uvádějí, že kavky mohou vyhnat z dutin holuby doupňáky (*Columba oenas*) a mandelíky hajní (*Coracias garrulus*) a že rozšiřující se kolonie kavek mohou vytěsnit kolonie kavčat červenožobých. Stejnou zkušenost s doupňáky a mandelíky má i SVOBODA (in HORAL 2000). ČMELÍK (in HORAL 2000) naopak pozoroval společné hnízdění kavek a mandelíků a J.K. BABY (1943) společné hnízdění kavek a doupňáků. V některých případech může být naopak kavka vyhnána jiným druhem – HANÁK (in HORAL 2000) popisuje vytlačení páru kavek, hnízdícího ve skále, krkavcem velkým.

V literatuře jsou popisovány případy, kdy kavky vybírají vejce nebo mláďata jiných ptáků (např. HANZÁK 1974). CRAMP & PERRINS (1994) píše, že vejce nebo mladé vybírají jen zřídka. Někteří ptáci se ale mohou specializovat na některý ptačí druh a potom mohou lokálně způsobit vážné ztráty v jeho populaci. Popisují pustošení hnízd hrdliček zahradních, volavek popelavých, ale i alkounů (*Uria aalge*), papuchalků (*Fratricula arctica*), buňáků (*Puffinus puffinus*), alek (*Alca torda*) a pod; píše i o jedincích, specializovaných na vylupování holubníků s domestikovanými holuby. BAUM (1955) popisuje, jak pozoroval kavku, lovcí mladé vylétnuté špačky, dále kavku, která zaútočila na vrabce (*Passer sp.*) a zabila ho; kavky podle něho prý chodí i na kuřata. JIRSÍK (1955) rozšiřuje sortiment kavčích obětí, když píše, že kavky vybírají mladé brávníky (*Turdus viscivorus*), kosy (*Turdus merula*), drozdy (*Turdus philomelos*), jiné malé ptáky, bažanty (*Phasianus colchicus*), křepelky (*Coturnix coturnix*) a jejich vejce, někteří jedinci (páry?) se specializují na určitý druh potravy (např. vybíraly mladé špačky). O vybírání hnízd píše i další autoři – např. BREHM (nedatováno), GINTER (1949), HANZÁK (1974), MIKULA (1949) a pod.

Vztahy kavek k některým savcům

kavka x veverka

Na sídliště Dukla přichází na trávníky na sídlišti sbírat potravu také množství veverek obecných (*Sciurus vulgaris*). Veverky se často dostanou do bezprostřední blízkosti kavek (např. při sbírání žaludů). Ani při setkáních ve velmi těsné vzdálenosti nebyly zaznamenány žádné reakce ani jednoho z druhů. CRAMP & PERRINS (1994) popisují případy, kdy kavky v zimě olupovaly veverky o potravu a část ztrát na kavčích hnízdech přičítají veverkám.

kavka x kočka

Jiná je situace ve vztahu ke kočkám (*Felis catus*). Na kočku kavky reagují seskupením do hejna a varovným křikem („krákání“). Kočka většinou nijak zvlášť nereaguje. V jednom případě ale bylo pozorováno, jak kočka před kavkami utíkala a varovně křičící hejno ji pronásledovalo. Pronásledování kočky bylo zřejmě typickou reakcí kavčího hejna na predátora. Bohužel jsem se s ním setkala pouze v tomto jednom případě, nemám žádné zkuš-

nosti s reakcemi na kuny, popř. na sovy a pod. O reakcích kavek na predátory píše mj. CRAMP & PERRINS (1994), LORENZ (1998), MIKULA (1949).

kavka x pes

Ve vztahu ke psům (*Canis lupus f. familiaris*) jsou kavky málo plaché, ale velice obezřetné. Pokud se pes za kavkou rozeběhne, kavka odlétá. Několikrát bylo pozorováno, že si sedla na strom nad psa, velmi nízko, ale dostatečně vysoko, aby na ni pes nedoskočil. Pes pod stromem zuřivě štěkal a vyskakoval, kavka si nad ním čistila peří nebo ho se zájmem pozorovala.

kavka x velcí savci

V literatuře jsou popsány případy, kdy kavky usedají na hřbety pasoucího se dobytka a sbírají zde parazitující hmyz (JIRSÍK 1955, MIKULA 1949, ZÁBORSKÝ 1846). JIRSÍK (1955) popisuje dokonce případ, kdy kavka otrhávala z pasoucího se daňka (*Dama dama*) chomáče línající srsti a nosila je do hnízda v dubu. Podobnou situaci, i když za jiných okolností, zaznamenal MACH (in litt.) ve Svitavách, když pozoroval, jak několik kavek na jednom ze sídlišť vytrhávalo a odnášelo chlupy z deky, která visela venku na věšáku. Vzhledem k tomu, že v uplynulých zhruba 50 letech v naší zemi kavky postupně přešly k synantropnímu způsobu života a volnou krajinu téměř úplně opustily, zůstanou zřejmě tyto údaje už navždy jen zajímavou zmínkou ve starší literatuře.

Další mezidruhové vztahy

kavka x mravenci

J.K. Baby popsal v roce 1942 případ, kdy si v hnízdě kavek v dutině dubu udělali mraveniště rezaví mravenci. Kavky v pořádku vyvedly tři mláděta a mravenců si nijak nevšímaly.

kavka x člověk

Ve vztahu k lidem jsou kavky velmi zvědavé, málo plaché, ale velice opatrné. V různých ročních obdobích a v různých situacích reagují různě. Obecně platí, stejně jako u jiných druhů, že pokud člověk jde a nezastavuje se, ptáci se tváří, že si ho nevšímají. Pokud se člověk v jejich blízkosti zastaví, buď odlétají, nebo pozorně sledují, co se bude dít, připravené okamžitě odletět. Na sídlišti Dukla je přesto možné se ke kavkám, sbírajícím potravu na trávníku, bez problémů přiblížit do těsné blízkosti, a to i v době, kdy na trávnících jsou mláděta. Na sídlišti Závodu míru v polovině června, kdy zde bylo velké hejno starých ptáků s vylétnutými mladými, naopak měly kavky nepochopitelně velkou únikovou vzdálenost – odlétaly (respektive zvedaly se z trávníků na nejbližší stromy) i když se člověk zastavil ve vzdálenosti okolo 30 – 50 m od nich. V zimním období jsou většinou kavky i havrani méně plaší, nezřídka se nechávají krmit tak, že sbírají přímo před ně házené kousky pečiva, nebo sbírají naházené kousky i na chodnících či silnicích s běžným provozem.

Poděkování

Za konzultace a poskytnutí vlastních údajů děkuji Ing. D. Horalovi z AOPK Brno, RNDr. V. Lemberkovi z Východočeského muzea v Pardubicích a Mgr. J. Machovi z ČSOP Svitavy. Za pomoc s překladem anglických textů děkuji RNDr. H. Faltysové, Mgr. M. Lear a Dis. L. Dvořákové. Za pomoc s překladem z němčiny děkuji Ing. P. Lumpemu z Okresního muzea v Mělníce.

Souhrn

V letech 1998 – 2001 byl sledován výskyt a hnízdění kavky obecné (*Corvus monedula*) ve městě Pardubice. Současně byly sledovány také vztahy kavek k dalším živočišným druhům. Příspěvek shrnuje podrobné výsledky sledování vztahů kavek k 8 jiným druhům ptáků, 3 druhům savců a k člověku. S havrany polními (*Corvus frugilegus*) kavky vytvářejí společná hejna nejen v zimě – v místech společného hnízdního výskytu mohou společně hnízdit, nocovat i sbírat potravu. Neutrální vztahy, projevující se vzájemnou nevšímavostí, byly pozorovány ve vztazích kavek k holubům hřivnáčům (*Columba palumbus*) a veverkám obecným (*Sciurus vulgaris*), vztahy opatrné snášenlivosti, která občas vyústí v útok ze strany kavek, byly zjištěny ke strakám obecným (*Pica pica*) a poštolkám obecným (*Falco tinnunculus*). S holuby domácími (*Columba livia* f. *domestica*) mají kavky vztahy nejasné – zdá se, že společnou přítomnost na stejných střechách nevyhledávají. Jednoznačně negativně kavky reagují na kočky (*Felis catus*), bylo pozorováno i pronásledování prchající kočky varovně křičícím hejnem kavek. Ve vztahu k lidem a psům (*Canis lupus* f. *familiaris*) jsou kavky opatrné, ale málo plaché. Hnízdní stromy kavky obvykle bez problému sdílejí s dalšími ptačími druhy, při nedostatku hnízdních příležitostí ale mohou vytěsňovat jiné druhy z dutin. Podobně na nocovištích či při sběru potravy bývají kavky zastiženy s dalšími druhy ptáků. Vlastní práce byla doplněna o výsledky sledování vztahů kavek s několika dalšími druhy ptáků, savců a bezobratlých, pocházející z literatury a od dalších ornitologů.

Summary

Occurrence and breeding of the Jackdaw (*Corvus monedula*) were observed during 1998 – 2001 in Pardubice town (Eastern Bohemia). The interspecies relationships between the Jackdaws and 8 other bird species, 3 mammal species and man were recorded. The Jackdaws were often observed in common flocks together with Rooks (during winter, in breeding season, while roosting or foraging). Jackdaws have neutral relationships with Woodpigeons and Squirrels and are quite tolerant to Magpies and Kestrels, although Jackdaws can attack the latter at times. There are unclear relationships with Feral Pigeons. Jackdaws have negative relationship with cats. A flock of Jackdaws was observed pursuing a cat. Jackdaws are not very timid in relationship with the man and dogs. Jackdaws often share breeding trees with other bird species. If there are not enough breeding hollows, the Jackdaws can edge out other bird species. Jackdaws often roost and forage together with other bird species.

Literatura

- BABY J. K. 1942: Mravenišť v hnízdě kavek. *Československý ornitholog*, 9/3-4: 27-28.
- BABY J. K. 1943: Káča z obory. Drobná kresba ze života kavek. *Petrov, Brno*.
- BAUM J., 1955: Ptactvo Velké Prahy. *Orbis, Praha*.
- BREHM A., nedatováno: Život zvířat III., Ptáci I. *Nakladatelství J. Ottý v Praze*.
- CRAMP S., PERRINS C. M., 1994: The Birds of the Western Palearctic, vol. VIII.: Crows to Finches. *Oxford*.
- FERIANC O., 1965: Stavovce Slovenska III., Vtáky 2. *SAV Bratislava*.
- FOLK Č., 1968: Das Nisten und die Populationsdynamik der Dohle (*Corvus monedula*) in der ČSSR. *Zoologické listy*, 17(3): 221-236, Brno.
- GINTER F., 1949: Zkoušky potravy. *Československý ornitholog*, 1949/3: 19, *MOS Přerov*.
- HANZÁK J., 1974: Světem zvířat II. díl, 2. část – Ptáci. *Albatros, Praha*.
- HEJL F., 1948: První hnízdění havrana polního evropského (*Corvus f. frugilegus*) roku 1948 na Moravě. *Československý ornitholog*, 1948/6: 54-59, *MOS Přerov*.
- HORAL D., 2000: Situace kavky obecné (*Corvus monedula*) v České republice, v okolních státech a v Evropě – stručný výtah z literatury. *Crex – zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO*, 16: 101-103.
- HORAL D., VAČKAŘ J., ČEJKA J., 2000: Kavka obecná (*Corvus monedula*) – předběžné výsledky inventarizace hnízdišť na jižní Moravě v roce 2000 a poznámky k jejímu historickému rozšíření. *Crex – zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO*, 16: 84-100.
- HUBÁLEK Z., 1979: Přehled zimních nocovišť a populací havrana polního (*Corvus frugilegus* L.) na Moravě v sezóně 1972/73. *Zprávy MOS*, 37: 37-53.
- HUBÁLEK Z., 1978: The morning passage of wintering Rooks (*Corvus frugilegus*) and Jackdaws (*C. monedula*). *Věstník čs. spol. Zool.*, 42(1): 15-22.
- HUDEC K., et al., 1983: Fauna ČSSR, sv. 24, Ptáci – Aves, díl III/2. *Academia, Praha*.
- JANDA J., 1903: Atlas ptactva středoevropského. *Nakladatelství I. L. Kober, Praha*.
- JANDA J., 1913: Velký ilustrovaný přírodopis všech tří říší, I. Savci – ptáci. *Knihkupectví J. Rašina, Praha*.
- JIRSA V., 1945: O hnízdění kavek. *ČS ornitholog*, 12/2: 28-29.
- JIRŠÍK J., 1947-48: Příspěvek k nidobiologii havrana polního (*Corvus frugilegus*). *Sylvia*, 9-10: 65-68.
- JIRŠÍK J., 1955: Naši pěvci, část I. *ČSAV, Praha*.
- KALOUSKOVÁ N., 1998: Havran polní (*Corvus frugilegus*) a jeho zimování v okrese Pardubice v sezóně 1997/98. *Panurus*, 9: 93-98.
- LANDSFELD B., 2001: Hnízdění kavek obecných (*Corvus monedula*) na hradě Malenovice v roce 1975 a nástin vývoje její populace v okolí Zlína. *Crex – zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO*, 17: 81-87.
- LORENZ K., 1998: Hovořil se zvířím, s ptáky a rybami. *Praha*.

- MACH J., 2001: Zateplené stěny budov – nový typ hnízdiště pro ptactvo. *Zprávy ČSO*, 53: 9-10.
- MASTNÁ A., 1940-41: Kavky hnízdí v hliněných norách jako králíci? *Naší přírodou*, 4: 494.
- MIKULA A., 1949: Naši havranovití. *Nakladatelství Brázda, Praha*.
- MRLÍK V., 1990: Zimování luňáků červených na jižní Moravě. *Sylvia*, 27: 112–113.
- VRBKA J., 1946: Ohromné množství vran šedých (*Corvus cornix* L.). *Československý ornitholog*, 5/1946: 59-60, *MOS Přerov*.
- ZÁBORSKÝ B., 1846: Malý Brehm, svazek II. Ptáci. *Nakladatelství I. L. Kober, Praha*.
- ZVÁŘAL K., 2000: Vysoká mortalita mláďat kavky obecné (*Corvus monedula*) a její možné příčiny. *Crex – zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO*, 16: 81-83.